

Me rakennamme kaupungin, siitä tulee kaunehin

”Me rakennamme kaupungin, siitä tulee kaunehin” lauletaan Paul Hindemithin lastenopperassa vuodelta 1930. Se on tarkoitettu lasten esitettäväksi, ja lapset luovat oopperaan kehitystarinan ja kirjoittava dialogeja. Seinäjoella Rakennetaan kaupunki –oopperaa esitettiin vuonna 2013 Marttilan ja Alakylän koulujen 4. ja 5. luokkien tuottamana.

Tässä esityksessä rakennetaan Seinäjokea sen historiallisen kehityksen kautta. Talot kertovat tarinoita, kunhan niihin liittyvä tieto kerätään ja kirjataan tutustuttavaan muotoon. Talojen tarinoiden avulla päästään kurkistamaan esimerkiksi paikkakuntien ihmisten elämän, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan muutoksiin. Talot kertovat myös siitä, miksi ja mihin tarkoitukseen ne on rakennettu. Niihin on vaikuttanut myös se, mitä on pidetty kauniina, käytännöllisenä tai järkevänä. Lisäksi valintoja on tehty sen mukaan, mihin on ollut varaa tai millaisia materiaaleja tai tekniikoita on ollut käytössä.

Eri aikoina rakennetut rakennukset, mutta myös niiden väliin jäävä tila sekä suhteet lähellä oleviin rakennuksiin, rakenteisiin ja koko kaupungin alueeseen muodostavat kaupunkikuvan. Sekin on ollut eri aikoina erilainen. Seinäjoella oli 100 vuotta sitten muutama sata matalaa puutaloa, nykyisin kivitalot kohoavat jopa seitsemän kerroksen korkeuteen.

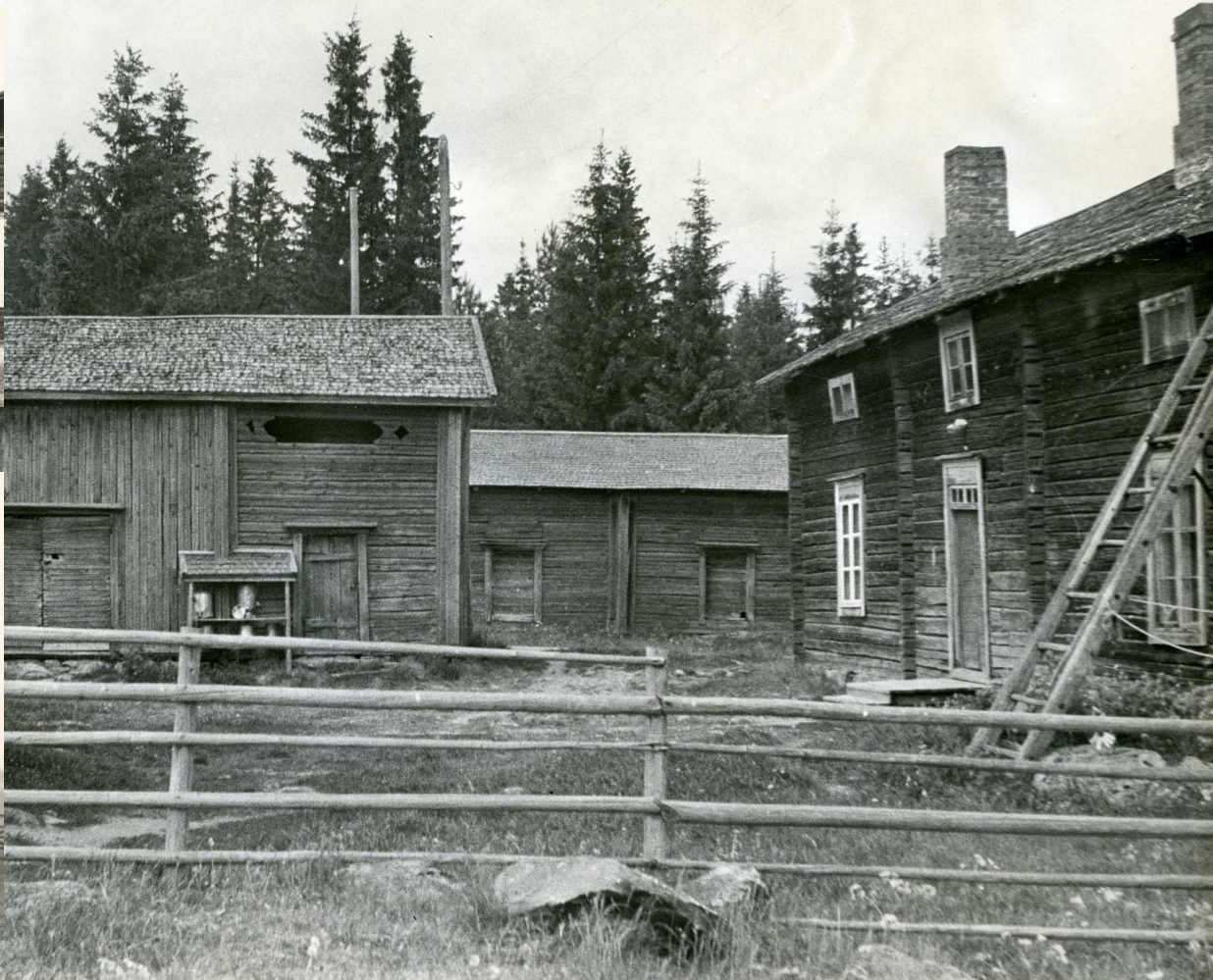

Seinäjoen **asuttu** historia alkaa noin 500 vuotta sitten. Seinäjoella ei ole säilynyt taloja noin pitkän ajan takaa. Muualla Suomessa 500 vuotta vanhat rakennukset – kirkot, linnat, kartanot - ovat yleensä kiveä, mutta joitakin puurakennuksia on myös säilynyt. Uskokaa tai älkää, niiden joukossa on koirankoppi. Yleensä asuttiin vaatimattomissa hirsirakennuksissa. Ne sijaitsivat jokien varsilla. Elanto saatiin maanviljelystä ja karjasta. Laitumilla käyskenteli sonneja, lehmiä, lampaita ja sikoja.

Kuvassa oleva Törnävän museoalueen savutupa saattaa olla 1600-luvulta. Savutuvissa ei ollut savupiippua, joten savu pysytteli asuintilassa uunia lämmittäessä. Toisissa rakennuksissa oli jo uloslämpiviä uuni, ja asumisen mukavuus lisääntyi muutenkin. Esimerkiksi aiemmin puuluukuilla suljettaviin ikkuna-aukkoihin alettiin asentaa laseja. Tupaan saatiin enemmän valoa, vaikka varsinaisina valonlähteinä olivat päreet. Sisustus oli niukkaa. Seiniä kiersivät penkit, irtotuoleja oli vähän. Tavaroita säilytettiin hyllyillä ja arkuissa. Ateriat nautittiin pöydän ääressä puukipoista. Osa talon asukkaista nukkui sängyissä, osa lattialla tai penkillä.

Seinäjoella oli vain 11 taloa 1700-luvun alussa. Ne sijaitsivat edelleen joen varrella. **Maisema** oli avara, sillä peltojen raivaus oli käynnistynyt. Myös tervanpoltto ja metsien hakkuut sahojen tarpeisiin avarsivat ympäristöä. Hirsirakentaminen jatkui. Suurin osa rakennuksista oli harmaita. Vähitellen rakennuksia alettiin maalata puna- ja keltamullalla uuden muodin mukaan, ensin kaupungeissa, myöhemmin myös maaseudulla. Kaupungin uutuuksia, mansardikattoisia, vaaleita 1700-luvun rakennuksia ei näkynyt juurikaan maaseudulla. Pienet yhden tuvan rakennukset suurentuivat eteisen yhdistämiksi parituviksi. Kuvassa Latomäen vanhoja rakennuksia Seinäjoella. Kuva otettu 1950-luvulla.

Maalaistalon pihapiirin rakennukset oli rakennettu tiettyä tarkoitusta varten. Näin ne kuvastavat oman aikansa **elämäntapaa**. Päärakennuksessa asuttiin, ruokailtiin ja työskenneltiin. Navetassa ja tallissa pidettiin lehmä, hevosia, lampaita jne. Aitat olivat tarkoitettu viljan ja tavaroiden säilyttämiseen. Niitä käytettiin myös nukkumispaikkana. Riihessä puitiin vilja, josta jauhettiin jauhoja ja ryynejä myllyssä. Pajassa taottiin naulat, sirpin- ja viikatteenterät, reenjalakset ja kärryjen puupyörien vanteet. Suuri osa ajasta meni työn teossa niin pihapiirissä kuin pelloilla, niityillä, metsässä. 1950-luvulla otetuissa kuvissa on esimerkkejä seinäjokelaisista 1700-luvun aitoista, joita on vielä jäljellä Niemistönmaalla.

Kyliä alkoi muodostua, kun alueelle asettui enemmän ihmisiä ja rakennettiin lisää taloja. Tyypillistä oli, että ne ryhmittyivät joen tai kulkutien varteen nauhamaisesti raittikyläksi. Pihapiiriin kuuluivat asuinrakennuksen lisäksi myös aitat ja karjasuojat. Tulisijalliset riihi, paja, sauna sijaitsivat pihapiirin ulkopuolella. Pellot alkoivat välittömästi pihapiiristä. Ne oli jaettu sarkajaon mukaisesti niin, että kullakin talolla oli tietystä maa-alasta oma kapea kaista. Taloilla oli kauempana ulkosarkoja ja niittyjä. Maalaiskylän tunnelma on aistittavissa 1900-alkupuoliskolla otetussa kuvassa.

Maakunnan tunnusmerkki, pohjalaistalo, muokkasi maisemaa 1800-luvun kuluessa. Isoja, komeita taloja pystyivät rakentamaan varakkaammat talonpojat. Niitä ajatellaankin rakennetun ”komian tähären”. Heikommin toimeentulevat asuivat edelleen pienemmissä taloissa: torpissa, mäkituvissa ja lampuotirakennuksissa.

Pohjalaistaloiksi kutsutaan kaksi- tai puolitoistakerroksisia taloja, joita on rakennettu Pohjanmaalle 1700-luvulta lähtien. Niitä rakennettiin eniten 1800-luvulla. Pohjalaistalot oli tehty hirsistä. Ikkunat olivat 1800-luvun alun tyylin mukaan kuusiruutuiset. Seinät oli punamullattu. Yleisilme oli selkeä ja symmetrinen. Nurkkalaudat tai hirsinurkkien kotelot ja ikkunanpielet oli maalattu valkoiseksi. Päädyissä, räystäiden liitoksissa ja kuisteissa oli tietyille alueille tyypillisiä koristemuotoja – osa todella taitavasti ja hienostuneesti tehtyjä. Pohjalaistaloja pidetäänkin alueen kirvesmiesten taidonnäytteinä. Mallia ”kaksfooninkisiin” rakennuksiin oli saatu rannikon kaupungeista kauppa- ja asiointimatkoilla. Tuon ajan tyyli – uusklassismi – siirtyi näin myös kansanrakentamiseen.

Östermyran ruukin toiminnan käynnistyminen 200 vuotta sitten muutti Seinäjokea. Ruukin alueelle nousi kartano sekä rautaruukin ja ruutitehtaan tuotantorakennuksia. Ne toivat uutta ilmettä ja toimintaa maalaistalovaltaiselle paikkakunnalle.

Kartanorakennus sai nykyisen ulkonäkönsä 1800-luvun puoliväliin tultaessa. Vaaleankeltaista julkisivua rytmittivät valkoiset pilasterit, päätykolmio ja lasiterassi. Hirsirakennus saatiin näyttämään rappauksen avulla kiviseltä, arvokkaammalta. Vaaleiden sivusiipien ulkopinnat oli muotoiltu harkkojen näköiseksi. Kartanon molemmin puolin oli seppien asuinrakennukset, vaaleanpunaisiksi rapatut Punatulkut. Hieman kauemmas kartanoa vastapäätä rakennettiin ruutitehtaan koelaboratorio. Myös tämä rakennus maalattiin keltaiseksi. Julkisivun keskeistä osaa ilmaisivat päätykolmio ja massiiviset puolipylväät. Lautaverhoilu muistuttaa harkkoja. Kartanossa ja ruutilaboratoriossa tyylinä noudatettiin empireä.

Kartanossa oli 21 huonetta, edustavat salit ala- ja yläkerrassa sekä ajan muodin mukaiset sisustukset. Kartano **kuvasti** ruukin omistajan, Wasastjerna-suvun, asemaa ja elämäntapaa. Perhe oli varakkaampi kuin tavallinen työväestö ja maaseudun asukkaat. Oli herrasväki ja alustalaiset. Wasastjernat seurustelivat naapurikaupunkien kauppiaiden, laivanvarustajien ja muiden tehtaiden omistajien kanssa. Kartanossa järjestettiin kutsuja. Perheen lapset viettivät aikaa esimerkiksi kroketia ja keilailua pelaten.

Toisaalta myös kartanon herrasväki ahkeroi työssä ja arjen askareissa, vaikkakin apuna oli palvelusväkeä. Muutoinkin ruukin arkea rytmittivät työt ja erilaiset äänet: kankivasaroiden pauke, vesirattaiden narina ja vedenloiske, separaattorin hurina ja hevosvankkureiden pyörien kolina ja kalke. Lehmät, lampaat ja kanat mekastivat navetassa, hevosten hirnahduksia kuultiin tallista.

Marttilan koulu kuvastaa 1800-luvun loppupuoliskon kehitystä. Tuolloin alettiin kiinnittää huomiota **sivistykseen ja kunnallishallintoon**. Vuonna 1865 annettu kunnallisasetus tarkoitti sitä, että seurakunta alkoi hoitaa toiset, kunta toiset tehtävät. Aiemmin kaikista yhteisistä asioista oli päätetty kirkonkokouksissa. Seinäjoella kuntakokous ja kunnallislautakunta aloittivat vuonna 1868. Kokouksia pidettiin muun muassa Marttilan vanhassa koulussa. Niissä päätettiin esimerkiksi siitä, miten köyhiä, sairaita ja heikossa asemassa olevia autettaisiin ja miten tähän toimintaan kerätään rahaa.

Kansakouluasetus annettiin vuonna 1868. Sen perusteella piti käynnistää kansakoulutoiminta. Kouluja ei alkuun haluttu perustaa, sillä ajateltiin, että lasten tuli tarttua töihin, ei laiskotella koulussa. Kaupungeissa kouluihin suhtauduttiin suopeammin, sillä teollisuudessa ja palveluissa tarvittiin luku- ja kirjoitustaitoisia kansalaisia. Koulussa opetettiin lukemista, laskemista ja käsitöitä.

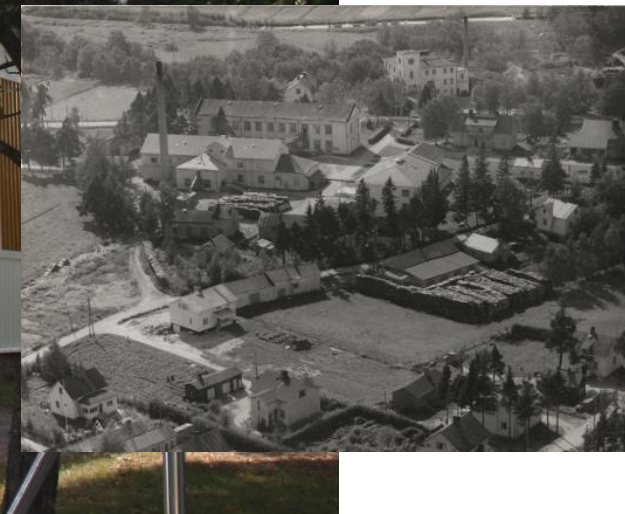
Rautateiden kalke alkoi kuulua Seinäjoella 1880-luvulla, kun rautatie Tampereelta Seinäjoen kautta Vaasaan valmistui. Se rakennettiin parantamaan tavaroiden kuljetusta ja ihmisten kulkemista. Samalla valmistuivat myös asemarakennukset. Varakkaammat kulkivat II-luokan aseman ja ravintolan kautta, muut III luokan kautta. Asemarakennukset purettiin 1960-luvulla nykyisen matkakeskuksen tieltä. Sen sijaan 1880-luvulta peräisin olevat veturitallit muistuttavat edelleen rautateiden alkuajoista.

Rautateiden rakentaminen, samoin kuin rautatieliikenne tarjosi työpaikkoja. Uutta väkeä muutti paikkakunnalle. Rautatieläisille rakennettiin aseman läheisyyteen omia, kaksikerroksisia kasarmirakennuksia ulkorakennuksineen ja piha-alueineen. Rautatien vaikutuksesta **asutuksen ja toiminnan painopiste** alkoi siirtyä nykyisen keskustan alueelle 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Alue oli ollut Östermyran kartanon omistuksessa, mutta junailija Jakob Kronlund hankki sen ja alkoi rajata siitä tontteja. Pian aseman läheisyydessä toimivat jo posti ja poliisi, myöhemmin linja-autoasema. Asuintaloja rakennettiin 5-10 talon vuosivauhdilla.

Nykyinen Hotelli-ravintola Almana toimiva rakennus valmistui vuonna 1909 rautatieläisten kokoontumis- ja juhlapaikaksi. Rakennus on esimerkki jugend-tyylisistä rakennuksista Seinäjoella. Tyylille ovat tunnusomaista Almassa nähtävät pieniruutuiset ikkunat ja erilaiset ulokkeet, korotukset ja sisennykset sekä monimuotoinen julkisivuverhoilu. Myös sisätilat ilmentävät jugend-henkeä.

Rautatieläisten talossa järjestettiin erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia. Rautatieläisillä oli esimerkiksi teatteritoimintaa ja oma soittokunta. Rautatieläisten soittokunta toimii vieläkin. Talo liittyi myös vuoden 1918 tapahtumiin. Ylipäällikkö C. G. E. Mannerheimin päämaja, josta johdettiin sotatoimia, toimi Seinäjoen asemalla keväällä 1918.

Myös Yrityksen päiväkotie edustaa jugendia. Se oli alun perin Israel Yrityksen perustaman sahan sekä kehruu- ja kutomotehtaan pääkonttori, mutta myös Yrityksen perheen koti. Israel Yrityksen työ ja kotielämä kietoutuivat yhteen. Talo valmistui vuonna 1919 **arkkitehti** Matti Visannin suunnitelmin. Arkkitehti Visanti oli Vaasasta. Hän suunnitteli paljon merkittäviä rakennuksia Vaasan ja Etelä-Pohjanmaalle. Konttorin ympäristöön levittäytyi laaja puutavaran varastoalue. Saha oli joen rannassa. Siellä tuotettiin lautoja ja lankkuja. Kehruu- ja kutomotehtaan rakennukset sijaitsivat konttorin pohjoispuolella, nykyisten Ylisentien kerrostalojen paikalla. Tehtaassa kehrättiin isoilla koneilla lankaa ja kudottiin kankaita. Tehtaiden toiminta loppui noin 50-60 vuotta sitten, ja niiden jäljet ovat hävinneet maisemasta.

Myös Itikanmäen kerrostaloalue kätkee sisäänsä muistumia seinäjokelaisten **tehtaiden historiasta**, vaikka jäljellä on enää Kalevan navetaksi kutsuttu punatiilinen rakennus ja vanha savupiippu. Alueella toimivat aikoinaan Itikan osuusteurastamo ja makkaratehdas (kuva ylhäällä) sekä kehruu- ja kutomotehdas (kuva vasemmassa alakulmassa). Voitynnyreitä valmistava drittelitehdas ja sähkölaitos olivat lähempänä joen rantaa. Myös Mallaskosken partaalla toimi aiemmin sähkölaitos, mutta siitä on jäljellä enää vedenohjauskourun - laarin – betoniset tukikaaret (kuva oikeassa kulmassa).

Toisinaan tehdasrakennus säilyy, mutta sen käyttötarkoitus muuttuu. Esimerkiksi Tiklas-tehtaan rakennus on nykyään Seinäjoen kansalaisopiston käytössä. Saman tehtaan uusi tuotantorakennus Kapernaumin teollisuusalueella on siirtynyt Duudsonit Activity Parkin käyttöön. Aikoinaan siellä työskenteli jopa 250 ompelijaa ompelemassa paitoja, mekkoja ja housuja. Tiesitkö muuten, että Tiklas-sana tulee sukunimestä Tikanoja ja Lassila? Yritys toimii edelleen L&T-nimisenä. Kivistön koulun käytössä olevassa harmaassa rapatussa talossa toimi puolestaan Seinäjoen trikoo.

Seinäjoki oli pieni, matala ja puutalovaltainen paikkakunta 80-90 vuotta sitten - 1920-1930-luvuilla. Rautatie oli kuitenkin tuonut vilkkautta, paikkakunnalla asui enemmän ihmisiä, kaupankäynti lisääntyi ja palvelujakin, kuten esimerkiksi kahvila- ja ravintolapalveluita sekä elokuvia, alettiin käyttää.

Puutalovaltainen **kaupunkikuva** alkoi rikkoontua yksittäisten korkeampien kivitalojen myötä. Kunta, keskeiset yrittäjät ja toimijat halusivat rakentaa Seinäjokea menestyvänä, eteenpäin menevänä paikkakuntana. Hyvään suunnitteluun haluttiin panostaa. Esimerkiksi arkkitehti Matti Visannilta tilattiin yhteiskoulu (nykyinen nuorisokeskus) (1928), Marttilan koulu (1931), seurahuone (1928) ja maanviljelysseuran talo (1928, purettu 1989). Rakennukset suunniteltiin ajan klassisten ihanteiden mukaisesti. Talot olivat vaaleaksi rapattuja. Niiden julkisivuja rytmittivät säännöllisesti sijoitetut ikkunat ja keskelle sijoitettu sisäänkäynti. Koristelu oli niukkaa pelkistetyin klassismin ajan mukaisesti.

Keskuskadun varteen 1930-luvulla rakennettu, kaksikerroksinen valkoinen Osuuskauppa henki uutta aikaa. Kauppaan tuli aikoinaan kaupungin ensimmäiset liukuportaat. Keskustorilla sijaitseva Vaasan talo rakennettiin niinkään 1930-luvulla.

Seinäjoen keskustan ilme muuttui ja elämänrytmi vilkastui 1900-luvun puoliväliin tultaessa. Keskustaan nousi asuinliiketaloja, kouluja ja omakotitaloja. Linja-autoliikenne kehittyi, ja ihmisiä saapui maakunnasta junalle, töihin ja ostoksille. Vähittäiskauppoja oli ollut yli oman tarpeen jo 1930-luvulla. **Yrittäjiä** tuli lisää 1940-luvun lopulla. Kaupoissa asioitiin miltei päivittäin, sillä ruokatavaroiden säilyttämiseen ei ollut jääkaappeja ja pakastimia. Torilta ostettiin tuoreita vihanneksia ja juureksia. Pienistä sekatavarakaupoista sai melkein mitä tahansa. Ne tarjosivat henkilökohtaista palvelua. Itsepalvelumyymälöitä alkoi tulla 1960-luvulla. Niissä asiakkaat keräsivät itse ostoksiaan koreihin ja kärryihin. Uusi toiminta vaati totuttelua. Kaupoissa tavattiin myös tuttuja ja vaihdettiin kuulumisia.

Yhdyspankki perusti haarakonttorin Seinäjoelle vuonna 1910. Pankin ensimmäinen rakennus oli arkkitehti Werner Thomén suunnittelema puurakennus. Uuteen, arkkitehti Runar Finnilän suunnittelemaan kivirakennukseen muutettiin ”komiasti hevospelillä” vuonna 1950. Rakennuksen tontti oli ollut aiemmin kiertävien tivolien ja telttakokousten paikka. Toiminta vauhdittui uusissa tiloissa, ja henkilöstöä piti palkata lisää. Nykyisin rakennuksessa toimii muun muassa Silmäasema.

Pankkitoiminta oli käynnistynyt Seinäjoella jo 1900-luvun vaihteessa. Seinäjoen kunnan Säästöpankki avattiin vuonna 1903. Sinne otettiin vastaan talletuksia, ja se oli auki kerran kuukaudessa Seurahuoneella. Se muuttui varsinaiseksi pankkiliikkeeksi 20 vuotta myöhemmin. Vuonna 1906 perustettu Seinäjoen Seudun Osuuskassa tarjosi alkuun palveluja vain jäsenilleen, vuodesta 1924 alkaen myös muille. Kansallis-Osake-Pankki aloitti paikkakunnalla 1910-luvulla. Pankkitoimintaa alettiin harjoittaa myös posteissa vuonna 1940, kun postisiirto otettiin käyttöön. Kyseiset pankit ovat edelleen suurimmaksi osaksi olemassa, mutta nimiä vaihtaneena.

Arki ja pyhä sekä **työ ja vapaa-aika** alettiin erottaa toisistaan 1900-luvun alusta lähtien. Vapaa-aika tarjosi ihmisille mahdollisuuksia lepoon sekä myös huvituksiin, harrastuksiin ja ulkopuolisista pakoista vapaaseen olemiseen. Vapaa-aika lisääntyi teollistumisen, kaupungistumisen ja yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä. Vuoden 1917 työaikalaissa työpäivä määriteltiin kahdeksantuntiseksi. Vuoden 1939 vuosilomalain mukaan palkkatyöntekijöille määrättiin oikeus kahden viikon, 1960-luvulla kuukauden mittaiseen vuosilomaan.

Seinäjokelaiset olivat innokkaita harrastajateatterilaisia, musisoijia ja laulajia. Liikunta ja urheilu kuuluivat keskeisiin vapaa-ajanviettotapoihin. Kaupunkiin alettiin rakentaa erilaisia tiloja vapaa-ajan viettoa varten. Maakuntatalo rakennettiin maakunnan yhdistysten yhteisvoimin vuonna 1958. Siinä oli 650-paikkainen juhlasali, teatteriravintola, harjoitustilat palloilua ja voimailua varten ja uimahalli sekä useita liikehuoneistoja ja tilavia kokoushuoneita. Viime aikoina rakennuksessa on toiminut muun muassa elokuvateatteri sekä ravintola- ja muita yrittäjiä.

Seinäjoen musiikkiopisto, orkesteri ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu toimivat entisessä lääninsairaalassa. 1800-luvun lopulla perustettu Vaasan lääninsairaala muutti Seinäjoelle 1920-luvun puolivälissä. Siirtoa perusteltiin hyvillä liikenneyhteyksillä. Sairaalaan rakennukset edustavat ajalle tyypillistä tyyliä, 1920-luvun klassismia. Suunnittelijana toimi Konstantin Boelav arkkitehti Ernst Kranckin alaisena. Samantyyllisiä sairaalarakennuksia rakennettiin muuallakin Suomessa. Lääninsairaala muuttui keskussairaalaksi ja sille rakennettiin uudet tilat Kyrkösjärven rantaan 1970-luvun alussa. Sairaalat ovat osa **Hyvinvointi-Suomen** rakentamista, joka ajoittui erityisesti 1900-luvun loppupuoliskolle. Sotien jälkeen Suomi kehittyi ja kasvoi taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti voimakkaasti. Aikakauteen liittyi erityisesti kaupungistuminen, elämäntapojen muutokset sekä terveydenhuollon ja koulutuksen uudistukset. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvet ulotettiin kaikkien ulottuville.

Aalto-keskus valmistui vuosien 1960-1987 välillä kahden arkkitehtikilpailun tuloksena. Siihen kuuluvat Lakeuden Risti (1960), seurakuntakeskus (1963), kaupungintalo (1962), kirjasto (1965), valtion virastotalo (1967) ja teatteri (1987) muodostavat yhtenäisen arkkitehtonisen kokonaisuuden. Ne yhdistivät samalle alueelle maallisen ja kirkollisen hallinnon sekä sivistyksen ja virkistyskeskuksen. Aalto-keskus sijoittui Seinäjoen kaupallisen keskuksen ulkopuolelle, mutta Lakeuden Ristin 65-metrinen kellotorni toimii kaupungin maamerkinä.

Alvar Aalto suunnitteli **kaupunkikeskustan** vuonna 1960 kaupungiksi tulleelle nuorelle Seinäjoelle. Hän perusteli esimerkiksi kaupungintalon julkisivumateriaalin – sinisten keramiikkasauvojen - valintaa sillä, että rakennuksen piti olla juuri seinäjokelaisten, ei kenenkään muun. Kaupunkikeskustan piti siis heijastaa paikallista elämäntapaa, perinteitä ja arvoja. Itse rakennushanke kertoo puolestaan seinäjokelaisten rohkeudesta ryhtyä paikkakuntaan nähden suureen urakkaan ja valita toteutettavaksi rajoja rikkova, mutta loppuun asti laadukkaasti ja visuaalisesti korkeatasoisen lopputulos.

Arkkitehti Alvar Aallon ura oli lähtenyt nousuun funktionalismin myötä. Funktionalismin eli funkkiksen seuraajat julistivat aiemmin vallalla olleen klassismin epäaidoksi naamiaistyyliksi. Kertaustyylien mukaista aiempien aikojen muotojen matkimista ja yhdistelyä ei hyväksytty. Keskiöön nostettiin oman ajan tekniikka. Rakennus ja sen osat tuli suunnitella mahdollisimman hyvin tarkoitustaan varten. Tarkoituksen tuli näkyä. Esimerkiksi asuintalo oli ”kone, jossa eletään”.

Alvar Aalto irrottautui kuitenkin myöhemmin funkkiksesta, ja hänen suunnittelusta voidaankin puhua modernismina.

Alvar Aalto suunnitteli rakennuksistaan **kokonaistaideteoksia** niin että pienimmätkin yksityiskohdat olivat loppuun asti mietittyjä. Alvar Aallon taide vaikuttaa suurimpaan osaan ihmisistä syvästi, mikä johtuu Aallon ainutlaatuisesta tavasta yhdistää perinnettä ja uutta, tarkkaa harkintaa ja improvisaatiota, suoraviivaisuutta ja vapaata muotoa, valoa ja varjoja sekä erilaisia materiaaleja, pintoja ja pintamateriaalien käsittelyjä. Näin arkkitehti on pystynyt luomaan rakennuksiin ja tiloihin erilaisia luonteita, tunnelmia, vaikutuksia ja arvokkuuksia sekä viestejä.

Seinäjoella, nuoressa kaupungissa, aloitettiin vilkas rakentaminen. Tarvittiin tiloja **palvelujen** tuottamiseen. Seinäjoen paloasema rakennettiin kaupunginarkkitehti Touko Saaren suunnitelmin. Ammattikoulu valmistui Aalto-keskuksen läheisyyteen täydentäen yhteislyseon, Marttilan koulun ja noin 10 vuotta sitten puretun kauppaoppilaitoksen muodostamaa koulualuetta. Yhteislyseo oli poikakoulu. Tytöille valmistui nykyinen lukio vuonna 1962. Uimahallin peruskivi muurattiin 1960-luvulla. Asema-alue muuttui merkittävästi uuden matkakeskuksen rakentamisen myötä 1970-luvun vaihteessa.

Rakennettiin myös liikerakennuksia ja asuintaloja kaupunkiin muuttaville asukkaille niin keskustaan kuin kaupungin laitamille. Kaupungin keskustasta alettiin purkaa puutaloja, ja tilalle rakennettiin kivisiä kerrostaloja. Betonielementtirakentaminen aloitti voittokulkunsa. Suomessa puhuttiin kompaktikaupungeista 1960-1970-luvuilla. Maa-ala oli siis käytettävä mahdollisimman tehokkaasti. Joissakin paikoissa onnistuttiin hyvin. Rakennukset sijoitettiin maaston muotoja mukaillen. Kokonaisia alueita suunniteltiin yhtenäisellä ilmeellä. Toisin paikoin rakennettiin sinne tänne, minkä seurauksena kaupunkikuva muotoutui rikkonaiseksi ja kaoottiseksi.

Suomessa meni hyvin lähestyttäessä 1990-lukua. Tämä edisti rakentamista, jota toteutettiin **monien arvojen mukaisesti**. Betonielementtitaloja pidettiin huonoina, mutta kukaan ei ollut valmis maksamaan paikalla muurattuja taloja. Kerrostaloja rakennettiin edelleen, mutta pientalojen suosio alkoi kasvaa. Ihmisillä oli varaa ja mahdollisuuksia rakentaa omia taloja. Omalla autolla pääsi liikkumaan. Ihmiset halusivat yksilöllisiä, omannäköisiä taloja, minkä seurauksena osa alueista muotoitu yksilöllisten unelmien sekamelskaksi. Varhaisempina aikoina oli rakennettu samanlaista kuin naapurilla ja kylässä, nyt haluttiin korostaa yksilöllisyyttä. Tätä pyrittiin ohjaamaan kokonaisvaltaisilla kaava- ja talosuunnittelulla.

Suomalainen arkkitehtuuri on noudattanut pitkään modernismia. Sitä on selitetty sillä, että kukaan täällä ei ole kasvanut monimuotoisen historiallisen arkkitehtuurin keskellä. Vaikka monesti katse kiinnittyy 1980-luvun kirjavuuteen, rumanakin pidettyihin rakennuksiin ja ylisuureen rakentamiseen, samalta ajalta on löydettävissä myös hyvää ympäristöä - rakentamisen taidetta, autenttista arkkitehtuuria.

Suomessa rakentamista **ohjaa** erityisesti Maankäyttö- ja rakennuslaki. Sen mukaan alueita on suunniteltava hyvin. Suunnittelun avulla eri toiminnot – asuminen, julkiset palvelut, kauppa, liikenne, teollisuus ja yritykset, viheralueet ja virkistäytyminen – sijoitetaan omille alueilleen, suhteessa toisiinsa. Tavoitteena on hyvä, toimiva ja terveellinen ympäristö. Samalla mietitään, miten alueella olevat rakennukset otetaan huomioon. Mitä pitää jättää? Mitä voidaan purkaa? Kauneus- ja kulttuurihistoriallisia arvoja on suojeltava. Se toteutuu eri aikojen rakennuksia säilyttämällä ja rakentamalla laadukasta, harkiten.

Meillä kaikilla on mahdollisuus osallistua suunnitteluun tai pyrkiä vaikuttamaan ympäristöömmme. Voimme vaikuttaa siihen, miten kaupunkia rakennetaan. Millainen kaunehin kaupunki pitäisi teidän mielestänne olla?

Toteutus

Seinäjoen kaupunki, Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo 2018.

Kuvat

Seinäjoen kaupunki; Kuvapankki.

Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo: Susanna Tyrväinen.

Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon kuva-arkisto: Kalevi A. Mäkisen kokoelma ja maakuntakokoelma (Porstuakirjaston historiakuvat).

Lähteet

Alanen, Aulis J., 1970, Seinäjoen historia I. Vuoteen 1931 eli kunnan jakautuminen kauppalaksi ja maalaiskunnaksi. Seinäjoen kaupunki.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 133/1999. Lähde <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>, 17.8.2018.

Heinonen, Visa: Muutoksia suomalaisten vapaa-ajanvietossa – kotisohvalla, yhteisöissä ja matkailuelämyksissä. Lähde <http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2008/11/kts2008heinonen.pdf>, 17.8.218.

Kangas, Eija-Liisa 2011, Mihinä me ollahan? – Seinäjoella. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo.

Kyttä, Annikki – Takalo, Tenho, 1977, Seinäjoen historia II. 1930 – 1970. Seinäjoen kaupunki.

Lahti, Tellervo (toim.), 2006, Seinäjoen rakennuskulttuuria – Asutus, kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta. Seinäjoki: Seinäjoen Historiallinen yhdistys.

Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Lähde http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx, 17.8.2018.

Nikula, Riitta, 1993, Rakennettu maisema. Suomen arkkitehtuurin vuosisadat. Helsinki: Otava.

Sanasto

Ks. Esimerkiksi Konttinen, Riitta – Laajoki, Liisa, 2005, Taiteen sanakirja. Helsinki: Otava.